

S O K F É L E .

85. Szám. Béts. October 22-dikén. (33) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

O c t o b e r .

19 Oct. — 1781. Cornwallis egész hadával megadja magát Waschingtonnak 's ezáltal megszabadul Amerika.

20 Oct. — † III Károly Királyunk, benne halt ki Habsburg férfi nemzetsége. — 1814. Haytyban Henri Neger Király nyilván lekötelezi magát 's alattvalóit, hogy inkább meghalnak, mintsem engedik, hogy a' Frantziák uralkodjanak rajtok.

21 Oct. — 1805. Ulm feladása után Augsburg felé tódul a' frantzia főtábor. Napoleon elfoglalja Ausztriának Sváb országban fekvő birtokait.

22 Oct. — 1805. Ferdinand F. H. Égerben. Davoust 30,000 emberrel Münchennél.

Megtartotta a' szavát.

„Fel a' munkához tunya-fi!“ durroga a' Nizza grófságban kebeledző Monzi helység lakosa fő szolgálja, a' hétnek első napján még a' Nap feljötté előtt azon kamarának félig nyílt ajtaján, mellyben a' tizen nyoltz esztendő Andrea egy a' szegénységet mutató szalmazsákon bekötött fővel pihene amaz ütések-től ágyához lekötve, mellyekkel vasárnap a' borházban tántzoló 's ivó társaival osztozni tsak nem természeti szokása vala. Andrea árva volt, kis termetű, száraz, és sárga képű minden munkában járatos, 's arra kész, ha kedve volt, a' mi mindazonáltal igen ritkán történt. A Monzi orvos ötét úgy tekinté, mint a' pénz keresésre segéd kezét nyújtó barátját, ki hártártúli kitsapongása, 's féketlensége által másokon ejtett sebek' orvoslására gyakori alkalmat nyujta néki, Toldalék a' M. Kurirhoz. 85 (33)

a' lévén a' jutalma, hogy ön sebeitől teendő orvosi díj elengedése mellett továbbis folytathatta a' már gyakorlásba vett ördögi mesterségét. Ugyanis Andrea pajkosságától el ragadtatva minden alkalmatosságot a' fondorkodásnak, 's az abból származó vér ontásig terjedő küzdeseknek vadlásására fordíta, tiszszer a' borházból ki küszöbölve annyiszor tigrisi dühvel vissza tért, 's a' kezéhez jutott széklábbal addig viaskodott, míg annak sujtogatásától elgyengült karját nem mozgathatá. A' helybeli bíró hijában veté reája minden fenytő, 's büntető erejét, míg végre oda jelenté ki magát, hogy minekutánna itten minden próbatét siker nélkül marad, legtzélerányosabbnak vélné, ha Andrea egy illy őszintesége, 's akaratja által indított tsatánál bizonyos alkalommal vesztét találná. — Morgolódva mászott Andrea fészkeből kifelé, hol még ünnepi ruhájában hortyogva hevert; vállára veté a' kapát, 's tántorgva ballagott a' háznak kapuja felé. Itt találá elő urának tsinos Mária leányát, kit ő vonakodására nem sokat, vagy éppen semmit sem hajtván átölele, 's illetlen tsókjával megfertőztete. Sikóltására oldalánál terem eljegyzett kedves Battista a' háznak fő szolgája, ki a' mérész Andreát viadalra kénteté; ez volt emennek már régi kívánsága, minthogy keblében hordozá eránta ki ölthatatlan mérgét, melyet ez úttal ki önteni legalkalmasabbnak találá. Már földre sújtá erős ellenzőjét, midőn egyszerre a' segéd szolgák' atzél karjai közt érzi magát, a' kiszabadulásnak legkissebb reményétől is elhagyatva. Azonnal tüszőjéből egy kivont kését a' főszolga felé sodorja, kit azonban, minthogy sebes fordulást tett, ezen gyilkoló vas tsak gyengén ére, külömben szívét keresztül fúrta volna.

„Kössétek meg ezen orozó gyilkost“ kiálta a' fájdalomtól 's haragjától dühösködő Battista „hogy egy

tagját se mozdíthassa, és vessétek őtet amaz üres istállóba; holnap kiadom őtet a' Nizzai törvényhatóságnak, hogy véres tettét örök gályarabi büntetéssel lakolja.

Ez megtörtént; Máriának szíve mindazonáltal érzékenyebb volt, hogy sem ezt azon kínzó gondolattól terhelhetni engedné, hogy ő egy szeles ifjúnak olly iszonyú sorsra való jutását okozta légyen. Setét éjnek közepe táján az istállóba bélopodzott, 's a' fogolyt eme szavaival illeté: „Andrea! te tudod, mi vár reád, téged' most szabadon botsájtani eltökélt szándékom, ha nékem az Isten anyjának hét sebei által teendő esküvéssel megígéred azt, hogy e' vidékről örökre elválsz, és sem a' Battistán, sem más valakin magadat talán nyugtató boszszú állást nem tészel; arrólis akarom magamat betsületednél fogva biztosítani, hogy a' jobbúlásnak egyenes útjára térsz; mert fájdalommal venném azt, ha korábban vagy későbbben földi, vagy örökké tartandó kárhoztatásod' máglyájára öszinte-séggel rohannál.“ Ekkor a' kötelet ketté vágja.

Andrea annyira vala a' nemes leány nagylelkűségétől, 's szíve jóságától elfogódva, hogy keserű könnyükre fakadván lábaihoz borúlt, engedelemért esedezett, 's beszédjét ezen szavakkal végzé: „Én téged szerettelek, Mária! a' viszon szeretetnek minden reménye nélkül, ez engem belsőmben kimondhatatlanul martzongolt. Most a' Szárdinai seregek közt folytatni fogom mint katona életemet, tudok jól olvasni, írni, és számolni, annyira' talán vihetni fogom dolgomat, hogy őrmesteri rangra juthatok, és akkor az én szerentsém a' katonai pályán ki van eszközve, ezt egykor néked köszönhetem, mert te vagy az én őrangyalom, kit nékem a' gondviselés küldött. De ne kívánj tőlem semmi esküt, kötelezés nélkül szabad akaratból aka-

rom magamat megjobbltani; az én szívem semmi boszszuállást nem gondol, mutatják ezt zápor könnyűim.“

Máriának is el vala öntve a' szíve szomorúsággal, 's fájdalommal, midőn szerentsétlen szerelmének titkát értette. „Légy vigasztalással, 's bú nélkül Andrea!“ szólla hozzá zokogva „ez az égnek rendelése, hogy így, 's nem máskép folynak dolgaid, és a' mit az Isten végez, rendelésének legbőltsebb tzélját eléri; meg ne vessd eme húsz scudit, mellyeket néked úti költségre Imé általadok, nehéz, igenis nehéz pénz nélkül a' széles világnak megjárni nagy tartományait. Jól tudom én azt, hogy te semmi ajándékot tőlem el nem fogadsz, gondold tehát, hogy ezen pénzt én néked költsönöztem légyen; a' vissza fizetést hadd az időre, 's a' környülményekre.“

Andrea szívilletőleg kezébe vevé a' nyújtott pénzt pontos visszafizetésnek erős bizonyításával, 's Máriától egy őszinti elválás tsókot esdekle annak jeléül, hogy véle megengesztelve légyen. Engedett ő forró kívánásának és Imé! sebes villámként repüle a' gyors lábú éjjeli harmattal áztatott réteken keresztül Turin felé, hol 1776-ban mint közlegény Szárdiniai vadászok seregébe állott.

Egész Monziban természetesnek tarták a' vakmerő ifjúnak kora elszökését, 's minthogy két esztendő lefolyta alatt semmi sem vala róla hallható, ama közbeszéd repese körül, hogy valamely börtönben zárva tartatik, midőn bizonyos napon Szárdiniai vadász öltözetben, mint őrmester Máriának szobájába belép, ki kevés napok legördülése után második magzatjával való lebetegedését várta. Máriának férje Battista, ki nek szemei előtt az őrmesteri rang már fényesnek látszott, az ifjút különös tisztelettel fogadá, az elmúlt időkről semmi említést nem tévén. Milly szerentséjé-

nek tartá Battista, midőn Andrea a' más napon világra szült fiugyermek melletti keresztapa tisztjét magának általengedetni kívánta! És midőn ez két római arany pénzt kereszt fiának béburkolva ajánla, — a' húsz scudit eljövetele idejének első óráiban lefizette — azonnal az egész faluban nyilvánossá tétetett. Andrea nyoltz napokig marada Máriának hajlékában, naponként vendégelteté a' borházban ennek megvénült atyát, 's az útszákon elő talált kisdedeket pénzzel ajándékozá. „Ha egykor, kedves Máriám! jobban folynak dolgaím,“ szőlla Andrea, „akkor fogom én jóságod eránti háládatosságomat bébizonyítani; légy meggyőződve arról, hogy adott számavat valóban meg fogom tartani.

Mint gyakorló mester Turinban sok pénzt szerze magának, minthogy némely előkelőbb ifjak, kik mint tiszték az ezredbe beléptek, Andrea által magokat taníttatták 's gyakoroltatták, kiktől is azért fáradságának bő jutalmát vevé. A' falu minden lakosaitól, kiket még egy elváló vendég-ünneppelel megvidámita, fél mértföldnyi távolságra késértetve, ór-seregéhez viszsza tért.

1805-ik esztendőben az austriaiakkal szembe szállának a' frantziák; bizonyos est-alkonyatkor egy a' frantziák táborában felfedezett kém agyon lövettetésének gyász helyére vezetett. Ezen ifjú ember állhatatosságának 's el nem tsüggedő kedvének nyilvános jeleit adá, vigasztalá az elszomorodott anyyát, ki szétfolyó hajfürtjeivel siránkozva mellette futott, minthogy a' menet sebes lépéssel halada előre. Zokogva kiálta az: „Az én szegény fiam ártatlan, valamint az Isten mennyekben él, ő a' táborba indúlt annak ki tanulására, ha vallyon az ő kereszt-attya káplár Andrea a' katonák között találtatik e'; mivel hallá, hogy a' frantziáknál szolgálatba lépett légyen. Ő ártatlan, ár-

tatlan; ti gyilkolók és nem katonák vagytok; azt mondom néktek, mint anya, szívetek helyét melljetekekben kő terheli, ti gyilkosok! Nints már Isten, ki a' fiamat zsarnoki körmökből ki szabadítsa? várjatok, ti vérszopó emberek! míg én a' generalis lábaihoz esvén botsánatért folyamodom.“

Hideg vérrel egy tábori dallnak zengedezése mellett halada a' menet a' gyászhely felé, mellytől még mintegy száz lépésnyire vala, midőn hirtelen a' kétségbe eső anya mellette lévő katonának fegyverét ki rántja, és a' sokaságnak útját elállja: „Anyám, az Isten szerelméért! mit akarsz? kiálta feléje a' fia, 's éppen akará őtet a' fegyverétől megfosztott katona ki vont kardjával keresztül szúrni, midőn egyszerre egy hatalmas kiáltás „Állj meg“ karját, 's a' menet lépéseit megtsonkítá. A' kormányzó fő vezér vala az, ki előseregének vizsgálata után most táborába visszatért. „Mi történik itt? — kérdé a' vezér — kitsoda ez az ember? mit akar ez az aszszony?“

Az anya engedelmet nyert a' beszédre, mellyet e'képpen kezdé: „Én Mária vagyok, Nizza melletti Monzi helységben egykor lakozó, 's ugyan amott elhúnt Battistának ügyefogyott özvegye; ez az én egyetlen fiam, Andrea. A' frantziák hajlékunkat ki rabolták, 's tüzzel vassal porrá tiporták; férjem szomorúságában múlt ki e' gyászos életünk szomorú völgyéből, leányom nem különben; rossz szomszédjaim ingatlan javaimtól hamis per által megfosztottak, most mindeneiktől el szigetelve mély szegénységgel küzdeni kényszerítetem. Azonban útnak indulék Andrea fiammal a' frantziák tábora felé, hol a' körül repeső hír szerint keresztattyát feltalálni erősen reménylém; azt midőn keresné és szolgálatba is lépni akara, hogy engem életem utolsó óráiban keserű keresményével ápolhas-

son. Nem akarok részt venni a' szentek boldog honjában, ha ez nem tiszta igazság.“

„Vezessétek őket a' sátoromba“ szóll embereihez a' fő vezér.“

„Ösmérsz e' engem aszszony?“ kérdé a' fővezér — „Nem kegyelmes uram“ viszonzá az özvegy. — „Én vagyok azon Andrea, kit te a' gálya rabszolgaságtól meg mentettél; én vagyok őrmester Andrea, fiadnak kereszt atya; én vagyok Andrea Massena, Frantzia ország marschallja!“

Mária elájúltan rogyott fiának karjai közé, ki annyát erősen átkarolván a' fő hadi vezér előtt térdjeire esett. — Fel eszmélvén hála 's öröm könnyükre fakadt Mária; homlokát Massena megtsókolá, Titoknokja által húsz ezer scudit aranyban adatott néki egy új hajléknak felépítésére, 's fiával együtt Adjutánsa által ön kotsiján Monziba vitette.

Trémel Miklós.

H i r d e t é s.

Mind a' két Magyar Hazában, az adózónépnek az a' szokása és bizodalma; hogy az, tsak a' roszszülételekor is, anyival inkább a' betegségében a' Földesurához, és a' Lelkitanítójához folyamodik orvosságáért; a' mint ezt a' mult siralmas Choleraidőkben is, országszerte, különös hasznú kimenetellel megadni tapasztaltuk. — Ezt gondolóra vevén, nem lévén még Magyar néporvosi könyvünk; irtam ezt a' munkát: *Magyar Patika, az az: A' Magyar és Erdélyországban termő patikai állatok, növények, és ásványok, orvosi hasznaikkal egyetemben; a' falusi külörvosoknak, földesuraknak és lelkitanítóknak számokra; hogy a' falusi ügyefogyott, beteg adózó — szegénységnek,*

kevés költséggel, azoknak ősi, bizodalmas kívánságok szerént, a' betegségben, segedelem nyújtathassék. — Ez a' munka II. részre osztatik. Az I. részben van I. szótár; a' mellyben az Egyes (Simplex) orvosságok; azoknak tartományi magyar — fűvészségi és patikai Latán-és Német — neveik; valóságos hazájok; a' patikában tartatni szokott részek; orvosi erejek; az azok által meggyógyíttatható belső és külső nyavalyák; és az erről kezeskedő orvosnagyonak a' neveik, foglaltatnak be. A' II. részben van 4 szótár, a' mellyek közül az — 1-sőben, az öszszetétetett (compositum), és készitetett (praeparatum) orvosságok; ezeknek készitetések; orvosi erejek; az általok megorvosoltatható nyavalyák; és az e' mellett tanubizonságot tevő orvosnagyonak, iratnak le, a' — 2-dikban, az elébbeni 3 szótárban előhozott nyavalyák; az azok ellen hasznos orvosságokkal együtt adatnak elő; a' — harmadikban, az egész munkában előforduló, Hippocratestől fogva, egész e'koráig élt, leghiresebb 167 gyakorló orvosnagyonak a' nevek jegyeztetik fel; a' — 4-dikben, némelly műszavak, szófejtéssel, számláltatnak elő. Utoljára, egy táblán az orvosi súlyok (pondusok) terjesztetnek elő. — Az egész munka, irásban áll 84 ijből; a' mi is már a' censurán keresztül ment. — Az I. Rész a' jövő 1834-dikbeli József-napi; a' II. Rész pedig az azt követő Medardus — napi pesti vásárra jő ki. Az előfizetés az egész Munkára, 3 forint ezüstben; a' melly pénzt Eggenberger József pesti könyvárosnál, vagy nálam a' ki (a' képiró uttzában, 321-dik szám alatt lakom) lehet letenni; az előfizetés ideje újesztendeig tartván. — Pesten 1833. Octoberben.

Kováts Mihály,
Orvos Doktor.

Megfejtés az 84. számban: Katsa.